

Oponentský posudek na disertační práci JUDr. Andrey Beranové na téma

„Adhezní řízení“

Postavení poškozeného a oběti trestného činu v trestním řízení a vymezení jejich procesních práv je v popředí zájmu odborné veřejnosti již minimálně tři desetiletí. Impulsem k postupným změnám v přístupu k poškozenému a oběti trestného činu se staly především četné aktivity mezinárodních organizací, které však kladou důraz především na zajištění pomoci obětem trestných činů a jejich odškodňování, nikoli na problematiku uplatnění soukromoprávních nároků poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem v trestním řízení. S potřebou posílit postavení poškozeného v trestním řízení, která patří k důležitým úkolům současné trestní politiky, přitom možnost dosáhnout účinného uspokojení jeho nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení úzce souvisí. V českém právním prostředí našly snahy o snadnější uplatnění tohoto nároku výraz v několika dílčích novelizacích trestního řádu přijatých v posledních letech. Přesto je třeba konstatovat, že platná právní úprava stále zaručuje dostatečné uspokojení soukromoprávních nároků poškozeného v trestním řízení neskýtá a že je tudíž nutno hledat cesty k jejímu zdokonalení. Autorka v této spojitosti v práci správně zdůrazňuje, že vývoj adhezního řízení zdaleka není u konce. Téma disertační práce je tedy bezpochyby velmi aktuální.

S ohledem na povahu adhezního řízení, které je sice součástí trestního řízení a probíhá podle trestněprocesních pravidel, ale o nárocích poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení se v něm rozhoduje podle civilních hmotněprávních předpisů, klade zpracování problematiky nároky na hlubší znalosti nejen otázek trestního práva procesního, ale též otázek z oblasti občanského práva hmotného a práva pracovního. Ač je postavení poškozeného i otázkám adhezního řízení věnována v české odborné literatuře řada prací, nelze z této skutečnosti dovozovat, že zpracování tématu je tím usnadněno, neboť četné změny trestního řádu a zejména radikální proměna občanskoprávních předpisů způsobily, že mnohé publikované práce jsou v současnosti již obtížně použitelné. Hodnotná analýza adhezního řízení rovněž vyžaduje, aby autorka byla důkladně seznámena s tím, jak k řešení této problematiky přistupuje aplikační praxe. Ke kvalifikovanému pohledu na zkoumanou problematiku může přispět také srovnání s vybranými zahraničními právními úpravami. Autorka všech naznačených hledisek v potřebném rozsahu využila.

Posuzovaná práce vychází ze současné úrovně vědeckého poznání dané problematiky. Autorka se při jejím zpracování opírá o důkladné studium rozsáhlého okruhu tuzemské a

zahraniční literatury (viz seznam literatury uvedený na str. 188 až 199), četné tuzemské i zahraniční judikatury a celé řady aktuálních internetových zdrojů. K řešení problematiky využívá tradičních postupů uplatňovaných v oblasti právní vědy, zejména metody monografické, analytické a komparativní.

Je zřejmé, že předložená práce je výsledkem autorčina intenzivního několikaletého vědeckého bádání. Dokládá to i obsah jejích článků, ve kterých průběžně publikovala dílčí výstupy své práce (viz položky uvedené v seznamu použité literatury na str. 188).

Cílem práce je poskytnout komplexní pohled na oblast adhezního řízení, ukázat na problematická místa platné právní úpravy a navrhnout způsob jejich řešení. Předmět zkoumání autorka v úvodu (str. 10 až 12) vytýčila pomocí celého souboru otázek, na něž hledá ve své práci odpovědi. Otázky jsou zvoleny tak, aby s jejich pomocí bylo možno náležitě zmapovat celou oblast adhezního řízení. Patří k nim zejména otázka, kdo je subjektem adhezního řízení, co je jeho předmětem, jak adhezní řízení probíhá, který orgán a jak je oprávněn v adhezním řízení rozhodnout, jak docílit nápravy vadného rozhodnutí učiněného v tomto řízení a rovněž otázka, kdy je rozhodnutí vykonatelné a jak probíhá vykonávací řízení. Již předem je třeba konstatovat, že autorce se podařilo takto stanoveného cíle dosáhnout.

Práce čítá 179 stran vlastního textu, k němuž je připojen seznam zkratk a seznam použité literatury a dalších pramenů. Výklad je rozvržen do pěti kapitol, úvodu a závěru spolu s připojenými návrhy *de lege ferenda*. Vnitřní podrobné členění jednotlivých kapitol výklad zpřehledňuje a umožňuje bezproblémovou orientaci v textu.

Práce má logickou, náležitě promyšlenou stavbu, která umožňuje do hloubky přezkoumat českou právní úpravu adhezního řízení včetně rozhodovací praxe soudů a provést její komparaci s vybranými úpravami zahraničními. Oceňuji věcnost a úspornost autorčina výkladu a jeho celkovou vyváženost. Autorka v něm dbá o to, aby vybrané zahraniční právní úpravy, konkrétně německá a švýcarská, byly analyzovány se stejnou důkladností jako úprava česká.

Východisko výkladu tvoří vymezení pojmu poškozeného a jeho odlišení od pojmu oběti trestného činu spolu s charakteristikou práv poškozeného v trestním řízení, v jejímž rámci autorka správně odlišuje rozdílný okruh práv poškozeného, který neuplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení a okruh práv poškozeného, který tento nárok uplatnil.

Těžiště práce je v rozboru platné právní úpravy adhezního řízení. Všestranná analýza jednotlivých otázek autorku vede k řadě návrhů *de lege ferenda*. Některé z nich obsahují

pouze požadavky na terminologické zpřesnění jednotlivých ustanovení (jde zejména o ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu, v němž autorka doporučuje uvést pojmosloví užitá k vymezení osoby poškozeného a předmětu adhezního řízení do souladu s novým občanským zákoníkem – viz str. 46 a str. 182 práce - a v němž v souladu s naukou a judikaturou doporučuje výslovně vyjádřit, že vznik újmy uplatňované v adhezním řízení musí být v příčinné souvislosti se skutkem, pro který je trestní stíhání vedeno – viz str. 61 a 183 práce). Ovšem většina autorčiných návrhů má charakter věcných řešení, která by měla přispět k důslednějšímu uplatnění základních zásad trestního řízení. Jde např. o návrh, podle něhož by v zájmu zajištění práva obviněného na obhajobu měla být stanovena možnost uplatnit nárok na náhradu škody jen do konce přípravného řízení (str. 69 a str. 185 práce), návrh, aby v souladu se zásadou hospodárnosti řízení byla v adhezním řízení zavedena překážka litispendence, která by bránila podání návrhu poškozeného, pokud by o tomto návrhu již bylo zahájeno řízení před jiným příslušným orgánem (str. 84 a str. 184 až 185 práce) nebo návrh vycházející ze zásady rovnosti stran trestního řízení, podle kterého by měl mít poškozený právo podat odpor proti trestnímu příkazu (str. 105 a str. 186 až 187). Přestože některá z autorkou uvedených doporučení lze již v literatuře věnované adheznímu řízení dohledat, je správné, že je autorka ve své práci sumarizuje a výstižně argumentačně podkládá. K rozboru platné právní úpravy mám pouze dvě připomínky. Proti očekávání je v něm jen skromná pozornost věnována určení rozsahu nemajetkové újmy spočívající v bolesti a ztížení společenského uplatnění, které činí v praxi potíže (srov. výklad na str. 49 a násl. práce). Věcně nesprávný je podle mého názoru závěr autorky týkající se postupu soudu v případě, že poškozený uplatnil svůj nárok opožděně, tj. po lhůtě uvedené v ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu (viz str. 68 práce). V takovém případě je na místě rozhodnout analogicky podle ustanovení § 206 odst. 4 trestního řádu a usnesením poškozeného s jeho nárokem k hlavnímu líčení nepřipustit, a nikoli za použití § 229 trestního řádu poškozeného odkázat na občanskoprávní, popř. jiné příslušné řízení.

V dalších kapitolách práce poskytuje možnost proniknout do dvou zahraničních právních úprav adhezního řízení – švýcarské a německé, které autorka zvolila pro jejich dlouhou tradici a možnou inspiraci z hlediska úvah *de lege ferenda*. Je třeba ocenit autorčin podrobný výklad tamních institutů a postupů i jeho přehlednou systematiku umožňující vzájemné porovnání obou systémů a jejich srovnání s úpravou českou. Výsledky komparace s těmito zahraničními úpravami pak přesvědčivě ukazují, že do trestního práva procesního je vhodné přejímat odlišné postupy uplatňující se v zahraničí jen s velkou rozvahou a opatrností.

Práce je psána vyzrálým odborným stylem. Autorce snad lze jen vytknout, že při závěrečné korektuře textu přehlédla některá gramatická pochybení (např. na str. 92 dole).

Hodnocení uzavírám konstatováním, že posuzovaná práce jednoznačně svědčí o schopnosti autorky k samostatné vědecké práci. Její legislativní doporučení, jakož i analýza zahraničních právních úprav mohou být využity jako podkladový materiál při probíhajících pracích na rekonstrukci trestního práva procesního.

Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertačních prací.

JUDr. Marie Vanduchová, CSc.

V Praze dne 1. 7. 2016